

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Historical

تاریخی

داکتر اجرالدین حشمت

از جنبش مشروطه تا دولت مشروطه در افغانستان

به ادامه گذشته:

استر داد استقلال کشور به مثابه عمده ترین مرام مشروطه خواهان :

« ملت عزیز من ! من این لباس سربازی را از بدن
بیرون نکنم تا که لباس استقلال را برای مادر وطن
تهیه نسازم ، من این شمشیر را در غلاف نکنم تا که
غاصبان حقوق ملت را به جای خود ننشانم . »
(حاکمیت قانون در افغانستان ، به قلم اعلیحضرت امان الله خان
(

انگلیس هابه بهانه جلوگیری از پیشرفت احتمالی روسیه تزاری به نیم قاره هند در سال ۱۸۳۹ م از دو استقامت
یعنی جنوب (قندهار) و شرق (جلال آباد) مجهز با وسایط جنگی عصری تحت نام شاه شجاع به صورت
علنی با لای افغانستان تجاوز و کابل پایتخت کشور را اشغال نمودند . بنام مردم عملاً درک کردند که
آزادی ، استقلال ، حاکمیت ملی و تمامیت ارضی کشور خدشه دار شده و بنامی از این امر قیام مردمی
در هر گوشه و کنار مملکت آغاز شد و این کار و پیکار برای مدت هشتاد سال (۱۸۳۹-۱۹۱۹ م) ادامه یافت .
اما با تأسف با پیدادگان نمود هر باریکه مردم برای دفاع از خاک آباپی ، آزادی و استقلال کشور شان به
حرکات دسته جمعی و جنگهای آزادی بخش دست یازیدند و دشمن را در جبهه جنگ شکست دادند ، دست

آورد های آنها توسط سلاطین و امیران مستبد و خودکامه در معرض معامله با دشمن قرار گرفته است. زبند ها و عقد قرار داد های اسارت بار امیر دوست محمد خان، امیر محمد یعقوب خان، امیر عبدالرحمان خان و امیر حبیب الله خان با دولت هند بریتانوی شاهد این مدعا است.

قبل از همه يك مطلب قابل یادآوری است که در طی تجارزات اول و دوم انگلیس بالای افغانستان اگرچه خون های فراوان ریخت و قربانی های بی شمار داده شد، اما این مبارزات دو مدار علیه دشمن با تمام تلفات و خسارات آن دو اصل عمده یعنی وحدت ملی و بیداری سیاسی را در بین اقشار و طبقات جامعه افغانی تقویه نمود و این دو عامل فوق الذکر باعث آن شد تا مردم و اقوام مختلف کشور اعم از پشتون، تاجیک، هزاره، ازبک، نورستانی، و سایر ملیت های ساکن افغانستان علی السویه بدون در نظر داشت زبان، قوم، نژاد و مذهب در مبارزات آزادی خواهی و استقلال طلبی و قیام های خود انگیخته اشترک ورزیدند و در دو جبهه مشخص یعنی مبارزه علیه استبداد و اختناق داخلی و طرد سیستم استعماری و استثماری خارجی درگیر باشند.

به هر حال امر غیر قابل اغماض آن است که این هشتاد سال مبارزات به خاطر دفع و طرد تجاوز زمین آشنایی با ممالک اروپایی (اگرچه ظاهراً غیر محسوس است) را مساعد ساخت که محصول آن انتقال پاره مظاهر تمدن غربی در کشور بود که اخیراً لذکر به نوبه خود در امر آوردن يك مقدار تحولات نیم بند فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بی تاثیر نبود.

رشد جنبش مشروطه خواهی، انگشاف نسبی مطبوعات و نشرات دولتی از قبیل: شمس النهار در سال ۱۸۷۸ م، سراج الاخبار افغانستان در سال ۱۹۰۶ م، سراج الاخبار افغانستان در سال های (۱۹۱۱-۱۹۱۹ م) و نیز اشاعه معارف عصری، ایجاد صنایع محدود و کوچک، همه این عوامل تحولات جدید بودند که در راستای ضدیت و مبارزه علیه تسلط مستقیم و یا غیر مستقیم بریتانیا در مقطع خاص زمانی مؤثر بودند. این تحولات سطحی و کوچک، اما طور تدریجی و پیوسته زمینه دگرگونی فرهنگی و سیاسی یعنی انقلاب مشروطه ۱۹۱۹ م را مساعد ساخت که عمده ترین هدف آن استرداد استقلال کشور بود که بالاخره این مأمول در برج اگست ۱۹۱۹ با حصول وثیقه آزادی در راولپنڈی برآورده شد و درفش پرافتخار افغانستان کهن در قطار بیرق های مستقل جهان در قلب آسیا به اهتزاز درآمد. اما يك نکته باید اضافه شود که بریتانیا داوطلبانه و خوش به رضا استقلال کشور را به رسمیت نشناخته، بلکه عوامل متعددی وجود داشت که آن کشور را وادار نمود تا استقلال سیاسی افغانستان را تصدیق نماید:

الف - اراده ملت افغانستان: اصل استقلال و تأسیس روابط سیاسی و اقتصادی با سایر ممالک جهان از همان آغاز دهه چهارم سده نوزدهم یعنی بعد از تجارزات اول انگلیس برکشور نزد قاطبه مردم، اقوام و قبایل مطرح و نسبت به سایر مسایل کشور از اولویت خاص برخوردار بود. فلذا دولت انگلیس در برابر تصمیم و اراده تغییرناپذیر مردم افغانستان غیر از تسلیمی چاره ای نداشت.

ب - فشار های سیاسی و دیپلوماتیک: متعاقب قتل امیر حبیب الله خان دولت امانی دست به يك سلسله فعالیت های سیاسی زد تا اگر از این طریق دولت انگلیس را مجبور سازد آزادی خارجی و داخلی کشور را تصدیق نماید، بدین معنی که به روز ۲۳ فبروری ۱۹۱۹ م امان الله خان مجلس اضطراری مشتمل از يك تعداد درباریان، نظامیان و سرداران را دایر و در آن از چگونگی قتل پدر و اغماض سردار نصرالله خان نایب

السلطنه و عنایت الله خان از تشکیل کمیسیون تحقیق در مورد قتل امیر و اعلان پادشاهی نصرالله خان در جلال آباد معلومات داد و ضمناً سوگند یاد کرد تا انتقام قتل پدرش را نگیرد، آرام نخواهد نشست و هم در همین جلسه تصمیم پادشاهی خودش را گرفت. (۱۸)

به روز ۲۴ فبروری با لباس سفربری نظامی سخنرانی تاریخی خود را در میدان مرادخانی کابل در برابر جم غفیری از شهریان کابل ایراد نمود و استقلال سیاسی و آزادی داخلی و خارجی را اعلان و تأمین برابری، برادری، عدالت اجتماعی و خدمت گذاری صادقانه را برای مردم کشور تعهد نمود. (۱۹)

به روز سوم مارچ ۱۹۱۹م امان الله خان لارد چلمسفرورد وایسرای هند بریتانوی را ذریعه نامه ای از قتل پدر اطلاع داد که متن آن چنین بود: «من هیچ شك ندارم که دوست من جلالتماب شما از این حادثه دردناک بسیار متأثر خواهید گردید، مراعات تمام شرایطی طرفی و رفتار نیک روابط دوستانه ای که در گذشته و حال اعلیحضرت پدر فقید من نسبت به بریتانیا از خود نشان داده ... قابل تذکر نیست ... نباید بر آن رفیق ما پوشیده بماند که حکومت مستقل و آزاد افغانستان خود را آماده میداند که در هر وقت و هر موسم با در نظر داشت ایجابات دوستی و امثالهم قرار داده و معا هداتی را با حکومت نیرومند انگلستان عقد نماید که در راه منافع تجارتي برای حکومت ما و حکومت شما مفید و سودمند باشد.» (۲۰)

اعلیحضرت امان الله خان در سیزدهم ماه اپریل همان سال در کابل مجلسی دایر نمود که در آن نماینده هند بریتانوی نیز اشتراک داشت. اعلیحضرت طی این مجلس چنین اظهار نمود:

«من خودم و مملکت خودم را از لحاظ داخلی و خارجی کاملاً آزاد و مستقل اعلان کرده ام، بعد از این مملکت من مانند سایر دول و قدرت های جهان آزاد است، به هیچ نیروی خارجی به اندازه يك سرمو اجازه داده نخواهد شد که در امور داخلی و خارجی افغانستان مداخله کند و اگر کسی به چنین امری اقدام نماید گردنش را با این شمشیر خواهم زد. امان الله خان گفته های خود را خاتمه داده و با ملا طفت به نماینده بریتانیا گفت: «آیا چیزی را که گفتیم فهمیدی؟ نماینده بریتانیا جواب داد بلی فهمیدم.» (۲۱)

روابط سیاسی افغانستان با روسیه که قبل از سلطنت امان الله خان از گرمی خاص برخوردار نبود با استقرار دولت مشروطه در کشور تقویه گردید. چنانچه به تاریخ هفتم اپریل ۱۹۱۹م شاه امان الله و محمود طرزی وزیر امور خارجه پیام هایی به لنین رهبر روسیه شوروی و چپرین وزیر امور خارجه انگلشور فرستادند و بعد از تعارفات معمول آرزومندی افغانستان را جهت تأسیس روابط دوستانه با اتحاد شوروی ابراز داشتند. (۲۲)

در ماه اپریل ۱۹۱۹م هیأت افغانی به ریاست محمد ولی خان دروازی عازم تاشکند گردید و به روز ۲۸ ماه می به آن شهر موصلت نمود و با برآوین نماینده روسیه شوروی مدت طولانی پیرامون پیشروی بریتانیا به صوب آسیای مرکزی مصروف مذاکره گردید. بعد از این مذاکره قسمتی از اعضای هیأت افغانی که در رأس آن محمد ولی خان قرار داشت، به تاریخ دهم اکتوبر وارد مسکو شد و در چهاردهم اکتوبر بالین ملاقات نمود. در ۲۷ نومبر، لنین نامه دیگری به شاه امان الله فرستاد و در ۱۴ دسمبر ۱۹۱۹م «برووین» به صفت وزیر مختار وارد کابل گردید. (۲۳)

با وجود یکه در این وقت اوضاع در ایران فوق العاده مغشوش و پیچیده بود و آن کشور عملات تحت اشغال خارجی قرار داشت، دولت افغانستان میخواست روابط سیاسی و تجارتي با آن کشور برقرار نماید. بناءً یکی از دیپلمات های برجسته افغانی یعنی سردار عبدالعزیز خان که با کشور ایران سابقه داشت (۲۴)

در ۱۹۲۰ م به صفت سفیر کبیر تعیین گردید ، در حالیکه مجد الملک چند ماه قبل یعنی در نومبر همان سال به حیث سفیر ایران در دربار کابل مقرر شده بود . (۲۵)

هكذا دولت افغانستان در اول مارچ ۱۹۲۱ م با جمهوری ترکیه که با افغانستان قبلاً روابط حسنۀ عنعنہ یی داشت ، قرار داد دوستی و مؤدت عقد نمود و در ۲۵ می ۱۹۲۸ با عهد نامه دوستی و همکاری روابط عمیق دوستانه مملکتین را تشدید و تحکیم نمود . (۲۶)

دولت مشروطه افغانستان مصمم بود تا روابط سیاسی خود را علاوه از ممالک همسایه با سایر دول جهان قایم نماید . بنا بر آن هیأت افغانی به ریاست محمد ولی خان توظیف شده بود تا بعد از روسیه شوروی با سایر دول جهان تماس گرفته ، آنها را در تصدیق استقلال افغانستان تشویق و تحریک کند تا از این طریق با لای دولت بریتانیا فشار وارد گردیده استقلال افغانستان را به رسمیت بشناسند . فلذا هیأت موصوف از مسکو به اروپا و از آنجا به امریکا مسافرت نمود و علی رغم کار شکنی های دیپلوما تیک دولت بریتانیا ، کشورهای ایتالیا و فرانسه حاضر شدند با انعقاد قرارداد (۳ جون ۱۹۲۱ م و ۲۸ اپریل ۱۹۲۲ م) و تصدیق استقلال افغانستان ، مناسبات سیاسی با این کشور قایم نمایند ، اما هیأت افغانی در امریکا صرف باریس جمهور آن کشور ملاقات و پیام شاه امان الله خان را به او رسانید . (۲۷)

اگرچه هیأت افغانی در بعضی از کشورها به انعقاد معاهده و تصدیق رسمی استقلال افغانستان موفق نشد ، اما توانست آوازه استقلال طلبی افغانستان را از کران تا کران قاره ها به گوش جهان نیا ن برساند و پلان های شوم دولت بریتانیا و طفره رفتن از تصدیق استقلال افغانستان و تحمیل شرایط ذلت بار آنرا بر ملا سازد .

آن عده از هموطنانی که خواسته باشند کتاب را خرید نمایند می توانند به آدرس ذیل تماس بگیرند:

Dr. Ajruddin Hashmat
97 Forest Heights Str.
Whitby, Ont. L1R 1x7. Canada
Tel (905) 665-8767